

o a sarraí, juren los jueus ---», *CostTort.*, 130. En oc. ant. tingué vida molt vigorosa (igual o no gaire menys en català arcaic) i d'ací crec que és manlleu el basc *eskon(du)*, *erskondu*.⁹

Al costat d'*escondir-se* i amb significat no ben igual hi ha un altre derivat més simple, *esdir*, en oc. ant. *esdire* («refuser, nier, disculper», PDPF): de l'acc. 'absoldre' («nier la culpabilité de qn.», PDPF) ve l'irònic ús de Peire Cardenal: «li cleric --- quan son en refeitor / --- vey los cussós assir / e primiers s'eschazuir / --- pero anc lay non vic / paupre cussó mendic: / --- / d'aissò los vos *esdic*» (Appel, *Cbr.*, 76.47); i també refl.: «nier; se disculper, se justifier» que és el mateix sign. de *escondire*. Anàlogament en el nostre S. XIII: «lo Leupart reptà lo rey de trahició; e dix que-l rey falçament havia presa sa muller; e si en sa cort havia negun baró que lo rey volgués *esdir* de trahició, que ell li ho combatria», Lluïl (*Merav.*, *NCL.* II, 38); «l'almirall, tot enaxí com lo notxer, ab aquells altres notxers, ab sagrament hauran dit, ell ho deu fer a saber als armadors, ay també per sagrament, que ell no y fa *esdir* més ni menys de la veritat», *Consolat* (ed. Moliné, cccvii).

En fi, encara hi ha *desdir*, que és quasi la mateixa formació, i que ja es troba c. 1400 en Pere March; repetidament ja en JoMartorell: «aquells que morien sens que no -s volien *desdir*, feyen-los procés de màrtirs d'armes» (Ag. I, 157); si hi ha omissió del pronom reflexiu és perquè així ho mana en cat. la sintaxi de la construcció factitiva: «Tirant descavalcà presta, tirà la spasa e posà-s prop d'ell, que si-s volgués levar, que-l feris ab la spasa, que-l matàs o-l fes *desdir* o dar per vençut» (I, 211). A *desdir* 'en abundor': «lo seu company reya a *desdir*», EmVilanova (*Entre família*, 8). *Desdiment*. *Desdit*; *desdigu*.

Edicte [1344, *OrdinPal.*; rimant amb *delicte*, JRoig, *Spill*, 11408], pres del ll. *edictum* id., deriv. de *ed-icere* 'proclamar'; «real *edicte* y crida sobre dels encarregaments de censals de diners, forment y olis, fets y fahedors en lo present Regne de Mallorca ---», a. 1579 (JMBover, *BiEscrBal.* II, 670). Pronunciant-se l'*edicte* com *lædittæ* i tenint això ja tan vell arrelament a Mallorca es comprèn que la pagesia mallorquina ho vagi analitzar malament com un femení *la dittæ* i vagi formar un plural *læz dittæ*, que apareix repetidament en les Rondalles de MnAlcover amb el sentit de 'crida, pregó': «el rei --- fa unes *dictes*: que tothom que vulga sentir parlar En Mirando, que comparega» (BDLC XVI, 135), sentit popularment com una variant de 'dictat'.

Entredir [1647, *DTo.*]; *entredit* [id.], del ll. INTERDICERE 'prohibir'; i en forma sàvia *interdir*, *interdicció* [entredicció, 1695, Lacav.], *interdicte*. *Indicció* [1803, Belv.], pres del ll. *indictio*, -onis id. *Indicible* [JRoig, *Spill*, 9591]. *Redir* [1695, Lacav.], ll. *praedicere*; *predicció* [id.]. *Redir* [1695, Lacav.]. *Sobredit* i més generalment el cpt. *susdit* (amb *sus* 'damunt, dessus') [1460; 1575: «un ram de les venes *susdites* passa per lo lloc que dihuen lo degollador»], OPou (*TbPu.*, 271).

El sentit etimològic del ll. *dicere* fou 'mostrar', conservat pel seu germà gr. *δεικνυμι*, d'on *παπαδεικνυμι* id., i *παράδειγμα* 'model, exemple', del qual es prengué *paradigma* [Lab. 1839]; *paradigmàtic*.

¹ Per a la conjugació de *dir* i la seva història es pot veure provisionalment *LleuresC*, 270-1, 323, 326-327; *EntreDL* I, 207; *VidesR* I, 30, 39, 45, 46, 57, 66. Tinc moltes més dades i idees emmagatzemades i les deixo ordenades per a un futur estudi total. — ² Cf. *LleuresC*, p. 270 i n. 26, i 327 n. — ³ També en algun altre. En 20/90 en l'estrofa v, que és d'interpretació intrincada i més o menys discutible, hi ha molts *dir*, i crec que té raó Lewent (*RPhCal.* II, 29) en admetre que n'hi ha algun amb aquest sentit (probablement en el v. 32 «e si fan mal ne *dizon* vilanatge»), altrament cf. la meua ed. — ⁴ Tanmateix gairebé tots els exemples que el PSW inclou en els seus dos apartats §§ 2 i 7 (que ell encapçala «es heisst», «heissen») són d'altres coses. De tota manera n'hi ha algun de ben clar en textos en prosa, els Costums d'Alès, i dos de les *Vidas* de trobadors (la de Cercamon i una altra), i fins un en versos del Comte de Provença («lo cairèl c'om *ditz* sobrefolzaia»): val a dir que en aquest Ramon Berenguer hom podria sospitar un catalanisme heretat de l'ús familiar. — ⁵ *Diren* < DIX'RUNT està documentat en les *VidesR* (I, 57); veritat que ací en el plusquamperfet ja només s'assenyala l'anàlogic *dixéra* (ib.). Però és sabut que hi abunden les formes *féra* FECERAT (I, 60), *volgra* VÓLUERAT, i que d'altra banda s'hi troba sovint *-ciren* < *-esren* < *-serunt*: *preyren*, *dúyren*, *destrúyren* DESTRÚXERUNT (I, 57), als quals darrere i correspondria *-iyra* > *-ira*. — ⁶ Doncs documentat anteriorment al castellà, on es troba des de Nebr., del qual el tradueix Busa («*diccionari de vocables*, en grec *lexicon*»), que fins ara semblava la primera aparició romànica (fr., 1539; angl. 1520). La primera dada coneguda és llatina: el *diccionarium* del anglès Joan de Garlandia, primera meitat S. XIII, cf. Scheler, *Ebert's Jahrbuch*, VI. Judicis i consells interessants sobre la forma de criticar o usar diccionaris, en D'Alembert (*ASNSL* CLXXIV, 149) i, Marouzeau, *Traduction Latine Conseils Pratiques*, 28. — ⁷ A penes es troba en llatí, sembla que en el gramàtic Nonius; «*dicteria*: quasi dicta non seria», *CGL* V, 610.53. El recull Nebrija però només com a llatí en el seu diccionari llatí-cast., però no en el cast.-ll. ni Busa en la seva adaptació catalana. Ha de tractar-se d'una propagació de la terminació d'*improperium*, *vituperium*. — ⁸ Hi ha un oc. ant. *condir* «assaisonner, confire» (Rayn. III, 456; PSW I, 319), que sembla provat pels escassos contextos que se citen, i que per tant seria ll. CONDIRE: doncs de sentit i origen diferent del nostre mot. — ⁹ *erskondu* és «consolidatus» en Leïçarraga, *erskon* «gailard, jouissant d'une grande santé» (Oihenart), bisc. ant. *eskondu* «alcanzado» (*Refranes y Sentencias*). De «justificá, défendu» a «consolidat, restablert de